

ZAWÓD ROLNIK – ROLNICTWO JAKO KIERUNEK STUDIÓW I FORMA POZYSKANIA KWALIFIKACJI ROLNICZYCH

Anna Mijal

Uniwersytet Opolski

Abstrakt. Kwalifikacje stanowią formalny wynik procesu walidacji uzyskany na podstawie właściwej procedury poprzez osiągnięcie rezultatów uczenia się zgodnych z określonymi standardami. Wymóg posiadania (uzupełnienia) kwalifikacji rolniczych przez podmioty pozyskujące gospodarstwo rolne w zamian za rentę strukturalną czy też zainteresowane powołaniem własnego gospodarstwa rolnego wpływa na wybór ścieżki kształcenia: jego poziomu, kierunku, specjalności, a nawet konkretnej jednostki z obszaru szkolnictwa. Kwalifikacje rolnicze można uzyskać poprzez odpowiednie uczestnictwo w programach edukacyjnych, w tym realizowanych m.in. przez jednostki szkolnictwa wyższego. Opracowanie stanowi próbę identyfikacji, analizy i oceny zainteresowania kształceniem na poziomie szkolnictwa wyższego na kierunkach studiów w grupie *rolnictwo*, jako sposobem uzyskania kwalifikacji rolniczych. W artykule wykorzystano analizę danych statystyki publicznej GUS w zakresie szkolnictwa wyższego w Polsce oraz PSR 2010.

Słowa kluczowe: kwalifikacje rolnicze, szkolnictwo wyższe, kierunki kształcenia

WPROWADZENIE

Pojęcie kwalifikacji, w tym rolniczych, zwykle się utożsamiać z wykształceniem oraz zawodowym stażem pracy. Wymienione elementy nie wyczerpują jednak znaczenia tego pojęcia, zwłaszcza w kontekście Europejskich (krajowych) Ram Kwalifikacji. Udowodnioną zdolność stosowania wiedzy, umiejętności i zdolności osobistych, społecznych lub metodologicznych okazywaną w pracy lub nauce oraz w karierze zawodowej i osobistej określa się mianem kompetencji. W Europejskich Ramach Kwalifika-

cji kompetencje są określane w kategoriach odpowiedzialności i autonomii [Od Europejskich... 2009]. Można je zatem traktować jako konglomerat wiedzy z danego zakresu, umiejętności (znajomość procedur), nabywanych w ramach stażu pracy oraz postaw. Autorzy uwzględniają także cechy osobowości, jako ważny element kompetencji [Kosowska i Sołtyśńska 2002].

Kwalifikacje, określane jako formalny wynik procesu oceny i walidacji (...), uzyskuje się w sytuacji, w której właściwy organ, zgodnie z ustaloną procedurą, stwierdził, że dana osoba osiągnęła efekty uczenia się zgodne z określonymi standardami. Formalny wynik oznacza otrzymanie przez daną osobę dyplomu bądź świadectwa. Tak zdefiniowana „kwalifikacja” może pociągać za sobą istotną zmianę statusu, np. podjęcie nauki w szkole wyższej lub uzyskanie zatrudnienia pod warunkiem posiadania danej kwalifikacji – dyplomu lub świadectwa [The European... 2008].

ORGANIZACJA SYSTEMU UZYSKIWANIA KWALIFIKACJI ROLNICZYCH

Praca rolnika w gospodarstwie rolnym początkowo nie miała prawnego znaczenia. Była w zasadzie sposobem życia osób należących do chłopskiego stanu, które z pokolenia na pokolenie prowadziły gospodarstwa rolne. Normy akceptowanego w tradycyjnej kulturze zachowania przewidywały podporządkowanie wszystkich członków rodziny, także dzieci, wymogom pracy na roli [Prawo rolne 2009]. Młodzież z obszarów wiejskich funkcjonuje w badaniach jako kategoria w zasadzie homogeniczna: w rzeczywistości składa się z szeregu podgrup, a różnice pomiędzy nimi są często dużo istotniejsze niż podział na miasto i wieś. Dzieci z bloków PGR-ów w środku wsi współcześnie stanowią osady ludzi w zasadzie skazanych na porażkę – powszechne jest przekonanie, że „trzeba się wyrwać”, a warunki nie sprzyjają nauce i pracy. Dzieci zwykłych mieszkańców wsi mają ograniczony wybór przyszłości i wyjeżdżają przeważnie do średniej wielkości miast w regionie. Dzieci bogatych rolników mają pełną świadomość, że z rolnictwa można dobrze żyć: podejmując studia wybierają z reguły kierunki związane z zarządzaniem i rolnictwem. Dzieci lokalnej elity inteligenckiej stanowią bezpieczną grupę, której się uda [Strzeмиńska i Wiśnicka 2011].

Przeobrażenia systemu społeczno-gospodarczego, szczególnie po akcesji Polski do UE, znalazły odzwierciedlenie w obszarze kompetencji rolniczych, stanowiących warunki prowadzenia gospodarstwa rolnego i wykonywania zawodu rolnika. Profesjonalizacja zajęć rolniczych spowodowała formowanie się koncepcji zawodowej życia, w tym ideologii zawodu rolnika [Prawo rolne 2009]. Obecne zadania, jakie stoją przed rolnictwem, wykraczają poza utrwalony w społeczeństwie stereotyp produkcji rolniczej i producenta rolnego jako osoby słabiej wykształconej i mniej zamożnej. Obejmują one szeroko pojęte gospodarowanie przestrzenią rolniczą, a więc produkcję energii odnawialnej, rolnictwo ekologiczne i agroturystykę, nowoczesną technikę i technologię produkcji z wykorzystaniem geograficznego systemu pozycjonowania (GPS) włącznie [bit.ly/1f4I68S, dostęp: 10.01.2014].

Prowadzenie gospodarstwa rolniczego staje się działalnością zawodową, podobną do innych wykonywanych poza rolnictwem, np. w przemyśle czy usługach. O ile dawniej wyróżnikiem rolnika była przynależność do stanu chłopskiego, o tyle dzisiaj tym wyróżnikiem staje się stopniowo zawód rolnika, zakładający posiadanie odpowiedniego

przygotowania, sama zaś praca w rolnictwie ma elementy konkretnego zawodu [Prawo rolne 2009]. Zgodnie z wynikami PSR 2010 wśród osób kierujących indywidualnymi gospodarstwami rolnymi przeważają (59,0%) te, które nie posiadają wykształcenia rolniczego [Pracujący... 2012].

Coraz mniej rolniczy charakter współczesnej polskiej wsi znajduje odzwierciedlenie w różnych wymiarach jej życia. Badania wskazują, że około 60% ludności wiejskiej nie ma już żadnego związku z produkcją rolniczą i użytkowaniem ziemi rolniczej. Tylko jedna trzecia mieszkańców wsi żyje głównie lub wyłącznie z rolnictwa. Rolnictwo nie jest największym problemem polskiej wsi. Największym jej problemem jest bezrobocie [Nowak 2013]. W rolnictwie nadal występuje jednak relatywnie wysokie zatrudnienie – 12,8% ogółu zatrudnionych w gospodarce [Raport... 2012] i mały odsetek mieszkańców z wyższym wykształceniem [Halamska 2011]. Wśród ogółu kierujących indywidualnymi gospodarstwami rolnymi, zdecydowanie największy udział mają osoby o wykształceniu zasadniczym zawodowym. Prawidłowość ta występuje zarówno wśród mężczyzn, jak i wśród kobiet [Pracujący... 2012].

PODSTAWY PRAWNE POSIADANIA KWALIFIKACJI DO PROWADZENIA GOSPODARSTWA ROLNEGO

Za rolnika indywidualnego uważa się osobę fizyczną będącą właścicielem, użytkownikiem wieczystym, samoistnym posiadaczem lub dzierżawcą nieruchomości rolnych, których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekracza 300 ha, posiadającą kwalifikacje rolnicze oraz co najmniej od pięciu lat zamieszkałą w gminie, na obszarze której jest położona jedna z nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego i prowadzącą przez ten okres osobiście to gospodarstwo [Ustawa... 2003].

Problem zdobywania i podnoszenia kwalifikacji rolniczych wiąże się nieodłącznie z właściwym systemem organizacyjnym oświaty i edukacji rolniczej, zarówno w formach szkolnych (od szkół zawodowych aż do szkół wyższych), jak i pozaszkolnych: doradztwo fachowe i upowszechnienie wiedzy – głównie przez ośrodki doradztwa rolniczego, izby rolnicze, związki zawodowe [Prawo rolne 2009]. Wykorzystanie oferty edukacyjnej różnego poziomu szkół rolniczych, udział w szkoleniach, kwalifikacyjnych kursach zawodowych, w tym finansowanych ze środków UE, dostęp do specjalistycznej fachowej literatury (w tym zagranicznej) stanowią przejawy dynamicznych zmian w zakresie zdobywania kompetencji zawodowych rolników, niekoniecznie zawsze w tym samym merytorycznym i prawnym znaczeniu. W rozumieniu postanowień Kodeksu pracy, kwalifikacje zawodowe mają być potwierdzone dokumentami przewidzianymi w odrębnych przepisach lub praktyką i doświadczeniem zawodowym, a także porównywalną odpowiedzialnością i wysiłkiem [Ustawa... 2003]. Kwalifikacje rolnicze odnoszą się do kierunkowego wykształcenia zawodowego, możliwego do zrealizowania w różnych formach i na różnych poziomach kształcenia. Pojęcie kwalifikacji rolniczych nabrało szczególnego znaczenia w nowych warunkach kształtowania ustroju rolnego, zwłaszcza po akcesji Polski do UE. Stały się one jednym z kluczowych elementów wymaganych podczas przejmowania lub nabywania gospodarstwa rolnego, umożliwiając ubieganie się o rentę strukturalną przez dotychczasowych starszych właścicieli lub pomoc finansową, np. dla młodych rolników. Zgodnie z obowiązującym prawem, osoba

posiada kwalifikacje rolnicze, jeżeli uzyskała jeden z wymienionych poniżej rodzajów wykształcenia [Ustawa... 2003]:

- wykształcenie rolnicze zasadnicze zawodowe, średnie lub wyższe,
- tytuł kwalifikacyjny, tytuł zawodowy lub tytuł zawodowy mistrza w zawodzie przydatnym do prowadzenia działalności rolniczej i co najmniej trzyletni staż pracy w rolnictwie,
- wykształcenie wyższe albo wykształcenie średnie inne niż rolnicze i co najmniej trzyletni staż pracy w rolnictwie albo wykształcenie wyższe inne niż rolnicze i ukończone studia podyplomowe w zakresie związanym z rolnictwem,
- wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe inne niż rolnicze i co najmniej pięcioletni staż pracy w rolnictwie.

Lista zawodów przydatnych do prowadzenia działalności rolniczej, a tym samym potwierdzających kwalifikacje rolnicze, została wypracowana na podstawie liczby godzin przeznaczonych na realizację zagadnień z zakresu produkcji roślinnej, zwierzęcej, techniki rolnej oraz ekonomiki. Zestawienie MRiRW zawiera wykaz kierunków studiów, których ukończenie uznaje się za posiadanie wykształcenia wyższego rolniczego, zawodów (w oparciu o wykształcenie średnie rolnicze lub wykształcenie zasadnicze zawodowe rolnicze), zagadnień objętych zakresem studiów podyplomowych (zakres związany z rolnictwem), tytuły kwalifikacyjne, tytuły zawodowe oraz tytuły zawodowe mistrza w zawodzie przydatnym do prowadzenia działalności rolniczej, a także rodzaje dowodów potwierdzających posiadanie kwalifikacji rolniczych [Rozporządzenie Ministra Rolnictwa... 2012]. Nie wszystkie zawody, dla których w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego właściwy jest minister do spraw rolnictwa, spełniają te kryteria, a jednocześnie, w ujęciu historycznym, zmienił się zakres kierunków studiów zaliczanych do grupy: rolnictwo w klasyfikacji GUS [Szkoły wyższe... 2008, 2012, 2013].

Właściwym poświadczeniem kwalifikacji rolniczych w zakresie wykształcenia wyższego jest dyplom ukończenia studiów I i II stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich lub studiów wyższych magisterskich na odpowiednich kierunkach, jak: rolnictwo, ogrodnictwo, weterynaria, technika rolnicza i leśna, zootechnika, architektura krajobrazu oraz rybactwo [Rozporządzenie Ministra Rolnictwa... 2012]. W przypadku ukończenia studiów na innym kierunku uznaje się za kwalifikacje zawodowe przydatne do prowadzenia działalności rolniczej kierunki studiów, na których w zakres kształcenia wchodziły przedmioty dotyczące technologii produkcji: roślinnej, zwierzęcej, melioracji wodnych w wymiarze co najmniej 120 godzin. Dla potrzeb statystycznych (w tym statystyki międzynarodowej) polskie kierunki studiów przyporządkowano do grup oraz podgrup kierunków studiów w oparciu o wytyczne Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Edukacji ISCED z 1997 roku, a następnie jej kolejnych edycji z 2011 czy też z 2013 roku [Rozporządzenie Ministra Rolnictwa... 2012]. Podstawową jednostką klasyfikacji jest program kształcenia, definiowany jako zestaw działań edukacyjnych, które organizuje się w celu osiągnięcia ustalonego wcześniej celu [Szkoły wyższe... 2013].

Zgodnie z metodologią GUS, grupa *rolnictwo* obejmowała do 2011 roku dwie podgrupy kierunków studiów: podgrupę rolniczą, leśną i rybactwa, w tym: ogrodnictwo, rolnictwo, rybactwo, zootechnikę, leśnictwo i agrochemię oraz podgrupę weterynaryjną (z kierunkiem: weterynaria). Od 2012 roku niektóre kierunki studiów w statystykach GUS nie są wykazywane oddzielnie, ale przyporządkowywane do innych bardziej ogólnych kierunków studiów, np. grupa rolnictwo: podgrupa rolnicza, leśna i rybactwa

obejmuje m.in.: ogrodnictwo, ochronę roślin i kontrolę fitosanitarną, rolnictwo, rybactwo, zootechnikę, hipologię i jeździectwo, bioinżynierię w produkcji zwierzęcej, leśnictwo, agrochemię [Szkoly wyzsze... 2013].

Studia podyplomowe związane z rolnictwem obejmują kierunki, których program zawiera co najmniej jedno z następujących zagadnień: ekonomikę rolnictwa, organizację lub technologię produkcji rolniczej, marketing artykułów rolnych, rachunkowość rolniczą, agrobiznes. Właściwym dokumentem jest świadectwo ukończenia studiów podyplomowych wraz z wykazem przedmiotów objętych programem i wymiarem godzinowym.

ROLNICTWO JAKO KIERUNEK WYBORU OFERTY EDUKACYJNEJ STUDENTÓW

We wszystkich rozwiniętych krajach świata, problem funkcjonowania wsi i rolnictwa jest ważnym elementem polityki państwa. Szansą ich rozwoju może być młode pokolenie, studiujące m.in. na kierunkach rolniczych. Dobrze wykształceni młodzi rolnicy, (...) dzięki swej wiedzy, sprawności i chęci do pracy oraz rozwoju, mają szansę zmienić obecny niekorzystny, istniejący w tym dziale gospodarki, stan [Babuchowska i in. 2006]. Analiza danych statystycznych wskazuje, że wykształcenie rolnicze częściej posiadają mężczyźni kierujący gospodarstwem rolnym niż kobiety pełniące taką funkcję. Kobiety kierujące gospodarstwem rolnym są relatywnie lepiej wykształcone niż mężczyźni, jeśli chodzi o wykształcenie ogólne. Najczęściej wykształcenie rolnicze na poziomie co najmniej średnim odnotowuje się wśród mężczyzn kierujących największymi gospodarstwami rolnymi – o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej, a najrzadziej – wśród kierujących gospodarstwami o powierzchni 0-1 ha użytków rolnych.

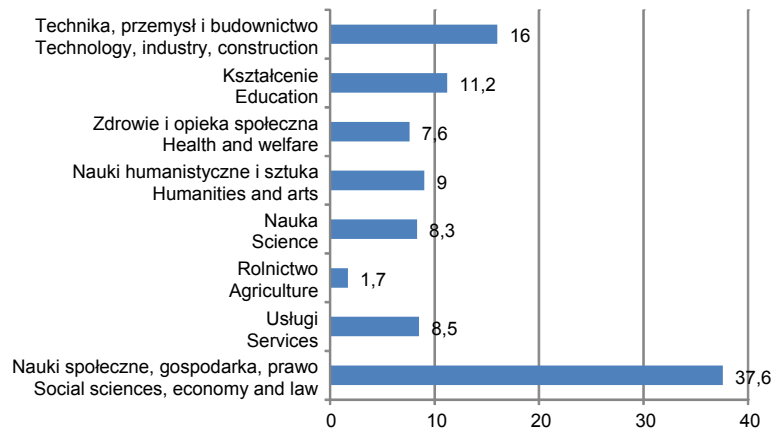
Rolnictwo, jako grupa kierunków studiów, stanowi ofertę edukacyjną zarówno uczelni publicznych, jak i niepublicznych, w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym, w systemie studiów I stopnia (inżynierskich i licencjackich), II i III stopnia. Ofertę edukacyjną w zakresie grupy kierunków rolnictwo reprezentują głównie uniwersytety przyrodnicze (rolnicze) w: Krakowie (współpraca z UJ), Poznaniu, Lublinie, Wrocławiu, Bydgoszczy, Siedlcach oraz SGGW w Warszawie. Kierunek weterynaria jest oferowany jedynie w sześciu uczelniach w Polsce (w: Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Lublinie, Wrocławiu i Olsztynie). Kształcenie praktyczne oraz ogólnoakademickie na kierunkach związanych z rolnictwem wykazują w ofercie edukacyjnej zasadniczo wszystkie uniwersytety (bezprymiotnikowe), politechniki, a także wiele wyższych szkół zawodowych (w: Lesznie, Chełmie, Sanoku, Suwałkach, Łomży, Białej Podlaskiej, Ciechanowie).

Rolniczy kierunek studiów ma stanowić szansę na wykształcenie wykwalifikowanych specjalistów, często rolników, którzy wykorzystają swoją wiedzę w prowadzeniu własnego, nowoczesnego gospodarstwa rolnego, bądź staną się fachowcami w tej dziedzinie służącymi pomocą i radą innym zainteresowanym rolnictwem i prowadzeniem gospodarstwa rolnego [Babuchowska i in. 2006]. Jest on z reguły kojarzony z wyborem dzieci rolników, które chcą w przyszłości zastąpić rodziców w prowadzeniu gospodarstwa.

Kierunki należące do grupy *rolnictwo* charakteryzowały się w badanym okresie spadkiem popularności. W województwie małopolskim liczba potencjalnych studentów spadała szybciej niż limit miejsc. W rezultacie, od 2009/2010 roku wyraźnie spadała liczba kandydatów przypadających na jedno oferowane miejsce, aż do 2012/2013 roku,

gdy wyniosła 4,7 osoby, dzięki włączeniu do oferty edukacyjnej szkół wyższych kierunku weterynaria [Tendencje... 2013].

Na rysunku 1 przedstawiono udział procentowy poszczególnych grup kierunków studiów w polskich uczelniach w 2011 roku.

Rys. 1. Struktura kształcenia według kierunków studiów w polskich uczelniach w 2011 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Szkolnictwo wyższe... [2013, s. 14].

Fig. 1. Structure of education by field of study at Polish higher education institutions in 2011 (%)

Source: own study based on: Szkolnictwo wyższe... [2013, p. 14].

Szczegółowa analiza tendencji w zakresie zdobywania kwalifikacji rolniczych w związku z wyborem studiów wskazuje na coraz mniejsze zainteresowanie kierunkiem rolnictwo wśród kandydatów na studia. W tabeli 1 zestawiono liczbę studentów szkół wyższych w grupie *rolnictwo* (z podziałem na podgrupy) według rodzaju uczelni (publiczne, niepubliczne).

Ofertę kształcenia na poziomie studiów wyższych w grupie kierunków rolnictwo wyznacza w sposób determinujący szkolnictwo publiczne (ponad 93-procentowy udział w 2007 roku oraz prawie 95-procentowy w 2012 roku). Badania wskazują wyraźnie na zmniejszające się zainteresowanie studiami na kierunkach lokowanych w grupie *rolnictwo*. Grupa nie jest jednak homogeniczna – spadkowej tendencji zmian w podgrupie rolniczej, leśnej i rybactwa towarzyszy niewielki wzrost zainteresowania ofertą uczelni publicznych na kierunku weterynaria. Na poziomie powyżej 52% utrzymuje się udział studiujących kobiet (z niewielką tendencją rosnącą w 2012 roku). W tabeli 2 zestawiono liczbę studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych uczelni publicznych i niepublicznych w grupie kierunków *rolnictwo* (z podziałem na podgrupy).

W badanym okresie studenci kierunków rolniczych kształcili się głównie na studiach stacjonarnych – udział 63,4% odpowiednio w 2007 roku oraz 67,8% w 2012 roku w szkołach publicznych. Oferta edukacyjna jednostek niepublicznego szkolnictwa wyższego jest w tym zakresie wyraźnie uboższa i dotyczy przede wszystkim systemu studiów niestacjonarnych (ponad 87% studentów uczelni niepublicznych na studiach

Tabela 1. Studenci szkół wyższych – grupa *rolnictwo* (z podziałem na podgrupy)
 Table 1. Students of higher education institutions – group *agriculture* (including the subgroups)

Kierunki studiów – grupa <i>rolnictwo</i> Fields of education – group <i>agriculture</i>	Liczba studentów Number of students					
	Ogółem Total			W tym kobiety Females		
	2007	2011	2012	2007	2011	2012
Grupa – <i>rolnictwo</i> – ogółem Group – <i>agriculture</i> – total	42 164	30 173	27 982	22 042	15 871	14 788
Publiczne Public higher education institutions	39 479	28 601	26 634	21 341	15 518	14 477
Niepubliczne Non-public higher education institutions	2 685	1 572	1 348	701	353	311
Podgrupa rolnicza, leśna i rybactwa ogółem Subgroup – agriculture, forestry and fishery	37 648	25 407	23 226	19 123	12 567	11 409
Publiczne Public higher education institutions	34 963	23 835	21 878	18 422	12 214	11 098
Niepubliczne Non-public higher education institutions	2 685	1 572	1 348	701	353	311
Podgrupa weterynaryjna: ogółem = publiczne Subgroup–veterinary: total = public	4 516	4 766	4 756	2 919	3 304	3 379

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Szkoły wyższe... [2008, 2012, 2013].
 Source: own study based on: Szkoły wyższe... [2008, 2012, 2013].

Tabela 2. Studenci studiów stacjonarnych i niestacjonarnych uczelni publicznych i niepublicznych w grupie kierunków *rolnictwo* (z podziałem na podgrupy) w latach: 2007, 2011 i 2012
 Table 2. Students of full-time and part-time programmes in public and non-public higher education institutions – group *agriculture* (including subgroups) in 2007, 2011 i 2012

Kierunki studiów – grupa <i>rolnictwo</i> Fields of education – group <i>agriculture</i>	Studia stacjonarne Full-time programmes			Studia niestacjonarne Part-time programmes		
	2007	2011	2012	2007	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7
Grupa – <i>rolnictwo</i> – ogółem Group – <i>agriculture</i> – total	26 716	20 363	18 976	15 448	9 810	9 006
Publiczne Public higher education institutions	26 375	20 215	18 875	13 104	8 386	7 759
Niepubliczne Non-public higher education institutions	341	148	101	2 344	1 424	1 247
Podgrupa rolnicza, leśna i rybactwa ogółem Subgroup – agriculture, forestry and fishery	22 872	16 326	15 046	14 776	9 081	8 180
Publiczne Public higher education institutions	22 531	16 178	14 975	12 432	7 657	6 933

Tabela 2 – cd. / Table 2 – cont.

1	2	3	4	5	6	7
Niepubliczne Non-public higher education institutions	341	148	101	2 344	1 424	1 247
Podgrupa weterynaryjna: ogółem = publiczne Subgroup veterinary: total = public	3 844	4 037	3 930	672	729	826

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Szkoły wyższe... [2008, 2012, 2013].
Source: own study based on: Szkoły wyższe... [2008, 2012, 2013].

niestacjonarnych w 2007 roku oraz 92,5% w 2012 roku). W tabeli 3 zawarto liczbę studentów I roku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych uczelni publicznych i niepublicznych w grupie kierunków *rolnictwo* (z podziałem na podgrupy).

Tabela 3. Studenci I roku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych uczelni publicznych i niepublicznych w grupie kierunków *rolnictwo* (z podziałem na podgrupy) w latach: 2007, 2011 i 2012Table 3. Students on the first year full-time and part-time programmes in public and non-public higher education institutions – group *agriculture* (including the subgroups) in years: 2007, 2011 i 2012

Kierunki studiów – grupa <i>rolnictwo</i> Fields of education – group <i>agriculture</i>	Na I roku – razem First year – total			Na I roku – stacjonarne First year – full-time programmes			Na I roku – niestacjonarne First year – part-time programmes		
	2007	2011	2012	2007	2011	2012	2007	2011	2012
Grupa – <i>rolnictwo</i> ogółem Group – <i>agriculture</i>	9 770	6 710	6 928	5 855	4 637	4 794	3 915	2 073	2 134
Publiczne Public higher education institutions	9 009	6 439	6 711	5 764	4 614	4 794	3 245	1 825	1 917
Niepubliczne Non-public higher education institutions	761	271	217	91	23	-	670	248	217
Podgrupa rolnicza, leśna i rybactwa ogółem Subgroup – agriculture, forestry and fishery total	8 905	5 720	5 794	5 302	3 954	4 026	3 603	1 766	1 768
Publiczne Public higher education institutions	8 144	5 449	5 577	5 211	3 931	4 026	2 933	1 518	1 551
Niepubliczne Non-public higher education institutions	761	271	217	91	23	-	670	248	217
Podgrupa weterynaryjna ogółem = publiczne Subgroup veterinary: total = public	865	990	1 134	553	683	768	312	307	366

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Szkoły wyższe... [2008, 2012, 2013].
Source: own study based on: Szkoły wyższe... [2008, 2012, 2013].

Tabela 4 zawiera zestawienie liczby studentów studiów I i II stopnia uczelni publicznych w grupie kierunków *rolnictwo* (z podziałem na podgrupy) w latach: 2007, 2011 i 2012.

Tabela 4. Studenci studiów I i II stopnia uczelni publicznych w grupie kierunków *rolnictwo* (z podziałem na podgrupy) w latach: 2007, 2011 i 2012

Table 4. Number of students on the first-cycle programmes, unified Master's studies and on the second-cycle programmes; public higher education institutions – group *agriculture* (including subgroups) in 2007, 2011 i 2012

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total			Studia pierwszego stopnia i jednolite magisterskie On the first-cycle programmes and unified Master studies (long-cycle programmes)			Studia drugiego stopnia On the second-cycle programmes		
	2007	2011	2012	2007	2011	2012	2007	2011	2012
Grupa – rolnictwo – ogółem Group – agriculture – total	39 479	28 601	26 634	35 369	23 584	22 511	2 798	3 984	3 423
Studia magisterskie Master's studies	19 293	11 079	8 553	15 661	6 420	4 747	2 798	3 984	3 423
Studia pierwszego stopnia z tytułem inżyniera First degree programmes with engineer title	20 186	17 508	18 052	19 708	17 150	17 735	–	–	–
Studia licencjackie First degree programmes with BSc degree	–	14	29	–	14	29	–	–	–
Podgrupa rolnicza, leśna i rybactwa ogółem Subgroup agriculture, forestry and fishery	34 963	23 835	21 878	31 163	18 830	17 764	2 798	3 984	3 423
Studia magisterskie Master studies	14 777	6 313	3 797	11 155	1 666	–	2 798	3 984	3 423
Studia pierwszego stopnia z tytułem inżyniera First degree programmes with engineer title	20 186	17 508	18 052	19 708	17 150	17 735	–	–	–
Studia licencjackie First degree programmes with BSc degree	–	14	29	–	14	29	–	–	–
Podgrupa weterynaryjna Subgroup veterinary	4 516	4 754	4 756	4 506	4 754	4 747	–	–	–
Studia magisterskie Master studies	4 516	4 754	4 756	4 506	4 754	4 747	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Szkoły wyższe... [2008, 2012, 2013].
Source: own study based on: Szkoły wyższe... [2008, 2012, 2013].

Współcześnie szkoły i kierunki rolnicze nie są już tak bardzo popularne jak jeszcze kilkadziesiąt czy nawet kilkanaście lat temu. (...) Jednak wielu młodych ludzi wciąż uczestniczy w tym kształceniu, upatrując w nim własną przyszłość zawodową. Sytuacja na rynku pracy w Polsce nie jest korzystna, a na obecnym poziomie produkcji w rolnictwie w skali kraju istnieje konieczność przekwalifikowania ponad 3 mln osób, które obecnie znajdują w nim zatrudnienie. Faktem jest także, że liczba zatrudnionych bezpośrednio w rolnictwie systematycznie spada i w wyniku przemian będzie najprawdopodobniej jeszcze mniejsza [Babuchowska i in. 2006].

PODSUMOWANIE

Poziom wykształcenia, rodzaj ukończonego kierunku studiów czy też prestiż uczelni, określają potencjalne możliwości absolwentów w zakresie konkurencyjności na rynku pracy. Prowadzenie gospodarstwa rolnego mogło wynikać z jego przekazania w ramach tzw. renty strukturalnej lub innych form pomocy, wykorzystywanych w kolejnych latach realizacji WPR, a także stanowić indywidualną decyzję podmiotu wchodzącego na rynek pracy. Konieczność posiadania lub uzupełnienia kwalifikacji rolniczych staje się podstawą wyboru rolnictwa jako kierunku studiów, a niski poziom edukacji osób prowadzących gospodarstwa rolne ulega stopniowej poprawie, zwłaszcza w odniesieniu do młodych właścicieli dużych gospodarstw rolnych.

Rolnictwo stanowi ofertę edukacyjną głównie publicznego szkolnictwa wyższego w przeważającej części w ramach studiów stacjonarnych. Grupa kierunków studiów: *rolnictwo* obejmuje niejednorodne kategorie. Podgrupie rolniczej, leśnej i rybactwa towarzyszy podgrupa weterynaryjna, realizowana wyłącznie w formie studiów jednolitych magisterskich w ramach uczelni publicznych i ciesząca się relatywnie dużym zainteresowaniem. Relatywizm oceny wynika nie tylko z subiektywnie pojmowanej atrakcyjności kierunku (moda), lecz także z ustalonych w ramach poszczególnych uczelni limitów przyjęć. Uwarunkowania demograficzne i przerost zatrudnienia w rolnictwie wpływają na zmniejszanie się liczby studentów na kierunkach w grupie *rolnictwo* i wybór innej drogi zdobywania rolniczych kwalifikacji.

LITERATURA

- Babuchowska K., Lizińska W., Opryszczko A., 2006. Przyszłość zawodowa studentów kierunków rolniczych w wybranych krajach UE. Zesz. Nauk. SGGW. Probl. Roln. Świat. 15, 389.
- Halamska M., 2011. Transformacja wsi 1989-2009: Zmienny rytm modernizacji. Stud. Reg. Lokal. 2 (44).
- Kossowska M., Sołtysińska I., 2002. Szkolenia pracowników a rozwój organizacji. Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
- Nowak Cz., 2013. UE dla niektórych to parawan. Wystąpienie na II Forum Rolniczym Podbeskidzia. Międzyświecie.
- Obszary wiejskie w Polsce. 2011. GUS, Warszawa, Olsztyn.
- Od Europejskich do Krajowych Ram Kwalifikacji. 2009. Red. E. Chmielecka. Fundacja „Fundusz Współpracy”, Warszawa.
- Portal rekrutacyjny Grupy Pracuj: bit.ly/1f4I68S [dostęp: 10.01.2014].

- Pracujący w gospodarstwach rolnych. Powszechny Spis Rolny 2010. 2012. GUS, Warszawa.
- Prawo rolne. 2009. Red. A. Stelmachowski. LEXIS NEXIS, Warszawa.
- Raport „Polska Wieś 2012”. 2012. Red. J. Wilkin, I. Nurzyńska. Wyd. Nauk. SCHOLAR, Warszawa.
- Rozporządzenie Komisji (UE) nr 317/2013 z dnia 8 kwietnia 2013 r. zmieniające załączniki do rozporządzeń (WE) nr 1983/2003, (WE) nr 1738/2005, (WE) nr 698/2006, (WE) nr 377/2008 i (UE) nr 823/2010 w odniesieniu do Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Kształcenia. 2013. Dz. Urz. UE, L 99 z 9.04.2013.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 17 stycznia 2012 r. w sprawie kwalifikacji rolniczych posiadanych przez osoby wykonujące działalność rolniczą. 2012. Dz. U. Nr 0, poz. 109.
- Strzeмиńska A., Wiśnicka M., 2011. Młodzież na wsi. Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia, Warszawa.
- Szkolnictwo wyższe w Polsce. 2013. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa.
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2007 roku. 2008. GUS, Warszawa.
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2011 roku. 2012. GUS, Warszawa.
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2012 roku. 2013., GUS, Warszawa.
- Tendencje i kierunki zmian na rynku usług szkolnictwa wyższego w Małopolsce. Ocena z uwzględnieniem czynników demograficznych i koniunkturalnych. 2013. Wojewódzki Urząd Pracy, Kraków.
- The European Qualification Framework for Lifelong Learning (EQF). 2008. European Commission Education and Culture, Luxemburg: Office for Official Publication of the European Communities.
- Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego. 2003. Dz.U. Nr 64, poz. 592, z późn. zm.

FARMER PROFESSION – AGRICULTURE AS A FIELD OF STUDY AND A WAY OF OBTAINING AGRICULTURAL QUALIFICATIONS

Summary. Requirement of having (supplementing) agricultural qualifications has an impact on the future choice of didactic path, including its level, field of study, major or even particular educational institution in regard to subjects receiving an agricultural holding in exchange for structural pension or interested in founding an agricultural holding. Qualifications are a formal outcome of assessment and validation process based on the established procedure by achieving learning goals compliant with defined standards (e.g. qualifications framework). Regulatory professional qualifications for farmers can be obtained, i.a. through participation in educational tracks of higher education system allowing to gain the necessary licence. Elaboration is an attempt to identify, analyse and assess interest in education in the fields of studies related to agriculture at the level of higher education as a way of obtaining regulatory qualifications for farmers. Article uses research method in form of analysis of public statistics in higher education of Central Statistical Office and Agricultural Census 2010.

Key words: agricultural qualifications, higher education, fields of studies

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 2.06.2014

Do cytowania – For citation: Mijal A., 2014. Zawód rolnik – rolnictwo jako kierunek studiów i forma pozyskania kwalifikacji rolniczych. J. Agribus. Rural Dev. 2(32), 87-97.